

Narkotikahund i skoletiden - Forebyggende eller forverrende?

en teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300-O)

Politihøgskolen

2015

Kand.nr: 353

Antall ord: 6303

Innhold

1. Innledning.....	1
1.1 Introduksjon.....	1
1.2 Problemstilling.....	3
1.3 Bakgrunn for valg av oppgave.....	3
1.4 Forutsetninger og avgrensninger	4
2. Metode.....	5
3. Teori	7
3.1 Narkotikabruk blant unge	7
3.2 Forebygging.....	8
3.3 Stempling, stigmatisering og marginalisering	10
4. Drøfting	13
4.1 Juridiske aspekt.....	13
4.2 Etske aspekt	15
4.3 Alternativ forebyggende bruk av narkotikahund i skolen	18
5. Konklusjon	21
5.1 Oppsummering	21
6. Kilder.....	23
6.1 Litteraturliste	23
6.2 Selvvalgt pensum.....	25

1. Innledning

1.1 Introduksjon

"Ulovlige narkorazziaer i skolen må stanses umiddelbart. Disse bryter med rettsprinsippet, samt den europeiske menneskerettskonvensjonen og FNs barnekonvensjon. Vi sier nei til ulovlig ransaking av elever, og ja til tillitsbasert forebyggende arbeid." (Skjerven, 2013)

I forkant av stortingsvalget høsten 2013 lanserte Elevorganisasjonen i Oslo og Akershus en liste med sine ti viktigste krav til den nye regjeringen. Et av kravene var rettet mot å stanse ordningen hvor politiet uanmeldt troppet opp på videregående skoler med narkotikahunder, blant annet for å gjennomføre søk på personer innenfor skolens arealer. Formålet med ordningen var ikke å avsløre elever som bruker stoff, men å forebygge bruk og omsetning av narkotika på skolen (Spurkland, 2013, s. 6). Praksisen var formalisert i en samarbeidsavtale mellom Oslo Politidistrikt og Oslo kommune ved Utdanningsetaten, og innebar "minst ett årlig forebyggende besøk med narkotikahund" ved Oslos videregående skoler (Utdanningsetaten, 2011). Elevorganisasjonens kritikk dreier seg i hovedsak om at det etter deres syn foreligger en krenkelse av elevenes rettssikkerhet, ved at det gjennomføres "søk av individer uten skjellig grunn til mistanke", samt at flere elever skal ha opplevd kontrollen som skremmende (Østigård, 2013).

I august 2013 bistod advokat Jon Wessel-Aas Elevorganisasjonen med et prosessvarsel til Justis- og beredskapsdepartementet (JD) med krav om at det Wessel-Aas (2013) betegnet som "rettsstridig praksis" skulle bringes til opphør. Med bakgrunn i dette kravet valgte JD (2013) å instruere Politidirektoratet (POD) om å sørge for at den forebyggende praksisen med bruk av narkotikahund skulle innstilles i påvente av en "evaluering av bruk av hund i rusforebyggende arbeid i skolen". POD (2013) iverksatte innstillingen med et rundskriv til politidistriktene og Utrykningspolitiet (UP) den 9. september 2013. Per april 2015 foreligger det fremdeles ingen avklaring på legaliteten rundt bruken av hund i rusforebyggende arbeid i skolen, og ordningen er derfor fortsatt å regne som innstilt.

Narkotikakriminalitet kan være utgangspunkt for andre typer kriminalitet som for eksempel vinning, vold og sedelighet. Kriminalitet knyttet til narkotika utgjorde over 40% av alle idømte straffereaksjoner i forbrytelsessaker for 2009 (Mld. St. 30 (2011-2012), s. 47). I Oslo stod 254 ulike gjerningspersoner under 18 år for 426 av disse narkotikasakene (Oslo PD, 2010, s. 22). Videre viser statistikk fra Kripos (2015) at mengden narkotikasaker har økt betydelig de siste 20 årene. I 2014 er det registrert 31120 narkotikasaker, en økning på 11% fra 2012, og 62% fra 2005. Narkotika er således et alvorlig og stadig økende samfunnsproblem som opptar mye av politiets kapasitet, og som medfører store menneskelige kostnader. Undersøkelser viser at hovedtyngden av narkotikabruk finnes blant de yngre, og det er blant en andel av denne gruppen unge brukere man vil finne framtidens narkotikakriminelle (Fekjær, 2008, s. 86-96). Det er derfor essensielt å forebygge at ungdom begynner å misbruke narkotika.

Formålet med forebyggende bruk av narkotikahund på skolene har vært at skolene skal være frie for narkotika (Sjøvold, 2012, s. 1), herunder bruk og omsetning, og i så måte være et bidrag til arbeidet med å forhindre at ungdom eksponeres for og rekrutteres til narkotikabruk. I følge Politiloven (1995) § 2 er det politiets oppgave blant annet å "forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet". Å forebygge narkotikamisbruk blant unge ved å arbeide for narkotikafrie skoler faller helt klart inn under dette.

Bruk av narkotikahund er et formidabelt effektivt virkemiddel for å detektere narkotika skjult på personer eller i omgivelsene, og gir derfor politiet flere muligheter og innganger til å avdekke narkotikamisbruk enn man ellers ville ha hatt (Spurkland, 2012, s. 43).

Narkotikahunder kan trolig ha stor forebyggende effekt ovenfor elever som vurderer å ta med seg narkotika på skolen, ettersom hundens tilstedeværelse medfører en stor oppdagelsesrisiko. Det oppstår allikevel flere juridiske problemstillinger knyttet til hvordan narkotikahunder har vært benyttet i slikt forebyggingsarbeid.

Dersom politiet benytter en metode som er effektiv og gir resultater, men som mangler forankring i lov, kan dette indikere at politiet enten ikke kjenner loven eller verre, at politiet hever seg over den. Ingen av alternativene fremstår særlig godt egnet for å øke eller

oppretholde den tilliten i befolkningen politiet er avhengige av. Det foreligger også etiske problemstillinger blant annet knyttet til eksponering av narkotikabrukere foran klassekameratene, samt i hvilken grad elevene har reell mulighet til å samtykke i kontrollen eller ikke.

1.2 Problemstilling

I denne oppgaven vil jeg se nærmere på politiets bruk av narkotikahund for å forebygge narkotikamisbruk ved landets ungdomsskoler og videregående skoler. Jeg legger følgende problemstilling til grunn:

Hvilke muligheter og utfordringer er knyttet til bruk av narkotikahund for å forebygge omsetning og bruk av narkotika ved skolene?

1.3 Bakgrunn for valg av oppgave

Jeg har selv erfart hvordan gruppepress får mange til å prøve narkotika i form av cannabis allerede på ungdomsskolen. Cannabis ble tatt med på skolen, vist fram, røyket og sendt rundt i skjul i skolegården. Et flertall av mine kamerater fra oppveksten begynte å misbruke cannabis, og prisen å betale for ikke å delta var at man gradvis ble stående utenfor dette sosiale nettverket. I dag har jeg minimalt av kontakt med de jeg vokste opp med, men kjenner til at ca halvparten klarer seg greit, mens de resterende i varierende grad har skaffet seg rulleblad knyttet til ulovlig innførsel, erverv og overdragelse av narkotika, væpnet ran, og diverse voldsdommer for å nevne noe.

Jeg gikk ungdomsskolen siste del av 90-tallet i en middels stor by på Østlandet, og opplevde aldri at politiet gjorde noen merkbar forebyggende innsats mot narkotika på skolen, annet enn å henge opp en kampanjeplakat med "Stopp dopet, ikke dansinga". Som kontrast til denne noe tannløse kampanjen skulle jeg i stedet gjerne ha sett konkrete tiltaksom medførte at de det gjaldt ble fanget opp tidlig, som for eksempel forebyggende bruk av narkotikahund. Jeg opplever temaet som særlig interessant og aktuelt, og benytter derfor denne oppgaven til å utforske det.

1.4 Forutsetninger og avgrensninger

Det er hovedsaklig Oslo og Follo politidistrikter som har stått i sentrum for kritikken mot ordningen med narkotikahund i skolene. Jeg forutsetter at praksisen er representativt for hvordan resten av landets politidistrikter har operert. Videre forutsetter jeg at narkotika er et noenlunde kjent tema for leser. Oppgaven berører hovedsaklig ungdoms bruk av cannabis og i mindre grad andre narkotiske stoffer. Det utredes ikke for stoffenes egenskaper og virkemåte, eller temaer som innførsel, bruksmetoder og lignende.

Oppgavens rammer tilsier at tema og problemstilling skal handle om politiets forebyggende arbeid. Oppgaven avgrenses til å omhandle kriminalitetsforebygging i form av politiets rusforebyggende arbeid med narkotikahund i skolen. Slikt arbeid kan på sikt også bidra til å forebygge ordensproblemer og ulike sosiale problemer, men dette blir i liten grad berørt i oppgaven. Videre avgrenses oppgaven ved at det er politiets samarbeid med skolen som blir stående i fokus. Andre etater som bidrar i det forebyggende arbeidet blir i liten grad omhandlet. Av hensyn til oppgavens begrensning i omfang er det først og fremst sentrale juridiske og etiske aspekt som blir berørt i drøftingen.

Det foreligger retningslinjer hvor det er beskrevet hvordan hundesøkene skal planlegges og gjennomføres (Utdanningsetaten, 2011). Jeg er kjent med at det har forekommet enkelte hendelser hvor politiet ikke har etterkommet disse retningslinjene, særlig med tanke på frivillighetsaspektet. Dette er ikke representativt for hensikten ved det rusforebyggende arbeidet. Jeg vil derfor se bort fra slike enkelthendelser og heller legge til grunn det som er i tråd med samarbeidsavtalens retningslinjer i drøftingen.

2. Metode

Som metodisk design har jeg valgt å skrive en teoretisk oppgave, hvilket innebærer at jeg ikke vil gjøre egne undersøkelser, men forholde meg til allerede foreliggende teori og statistiske data i oppgavebesvarelsen. Jeg har valgt en kvalitativ tilnærming hvor jeg målbevisst har søkt etter og selektert data som fremstår som særlig godt egnet for å besvare min problemstilling. Det ligger ingen verdimeessig bedømmelse i betegnelsen "kvalitativ", det er kun et fellesnavn på ulike metoder for å identifisere og beskrive kvaliteter ved fenomener (Nyeng, 2012, s. 76). I samfunnsvitenskapen er hensikten med å ha en kvalitativ tilnærming å få frem fyldige beskrivelser om et emne, noe som er særlig anvendelig når forskeren skal undersøke fenomener man ikke kjenner så godt, og/eller som det har vært forsket lite på (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2011, s. 32). Bakgrunnen for valget er en antakelse om at jeg for å besvare problemstillingen er avhengig av en dypere forståelse enn det jeg forventer å finne gjennom en kvantitativ tilnærming.

Kvalitativ metode er basert på hermeneutikk, eller fortolkningsteori, og innebærer å tolke mening ut fra noe, i dette tilfellet teori og statistikk, også kalt data. Når virkeligheten observeres og deretter registreres er virkeligheten blitt til data (Johannessen et.al., 2011, s. 36). Det er med andre ord svært mye som kan kalles data. Denne oppgaven baserer seg på studier av utvalgt data i form av litteratur fra pensum, offentlige kilder, så vel som selvvalgt litteratur i form av bøker, rapporter, artikler, tidsskrift og nettbaserte kilder for å gi økt bredde til oppgaven.

Litteraturutvalget er et resultat av egne søk og vurderinger, samt med bistand fra biblioteket og ansatte ved Politihøgskolen. Jeg har tilstrebet å finne så relevante og pålitelige kilder som mulig, hovedsaklig i form av anerkjente forfattere, høgskolepensum, offentlige dokumenter, og institusjoner, så vel som individer, som har vært toneangivende for debatten. Jeg har forsøkt å motvirke feilkilder gjennom å ha tatt høyde for egen forutinntatthet, samt muligheten for at statistikk kan inneholde feilkilder, men kan samtidig ikke utelukke at jeg har oversett kilder som bedre kunne ha belyst og utfylt oppgaven. Oppgaven er kun basert på offentlig tilgjengelig data og inneholder ikke sensitiv informasjon eller person-/situasjonsidentifiserende opplysninger. Forskningsetiske hensyn er således ivaretatt. Oppgaven benytter APA6 standard for format, henvisninger og litteraturliste.

I arbeidet med oppgaven har jeg forsøkt å bevare objektiviteten ved å være bevisst den forforståelsen jeg har om temaet. Jeg har bakgrunn som hundefører i militærpolitiet og har erfaring med bruk av tjenestehunder i narkotikasaker. Jeg har også selv opplevd hvor enkelt cannabis spres blant skoleungdom. Etter å ha fulgt artikler i media om politiets bruk av narkotikahunder ved skolene de siste årene har jeg innledningsvis vært svært positiv til ordningen, og skulle gjerne ha sett at slikt forekom på min skole da jeg selv var ungdom. Motivasjonen min med denne oppgaven er tett knyttet opp mot mine egne erfaringer i ungdomstiden og i arbeidslivet, mine holdninger til narkotika, og de meninger jeg har hatt om politiets forebyggende bruk av narkotikahund. Jeg har dog ikke en intensjon om å lage en oppgave til støtte for ordningen, men heller et ønske om å sette meg dypere inn i problemstillingene og mulighetene knyttet til dette. I arbeidet med oppgaven har jeg opplevd å få utfordret noen av de meningene jeg tidligere hadde.

3. Teori

3.1 Narkotikabruk blant unge

I løpet av 2011 ble 29 skoleelever av totalt ca 1000 kontrollerte tatt med narkotika under forebyggende kontroller med narkotikahund i skoletiden (Riaz, 2012). Dette utgjør en andel på ca 3% av de kontrollerte. Cannabis er det mest brukte ulovlige rusmiddelet i Europa, og bruk er vanligst blant unge mennesker mellom 15-24 år (EONN, 2012, s. 42). I undersøkelsen "Ungdata 2013" fremgår det at på landsbasis har ca 4% av de spurte forsøkt å røyke hasj i løpet av ungdomsskolen, mens andelen stiger til ca 8% i løpet av det første året på videregående. Tallene er stabile for perioden 2010-2013 (NOVA, 2014, s. 80-83). I Oslo har tallene tradisjonelt ligget høyere enn landsgjennomsnittet. I 2008 oppga 17,2% av ungdom mellom 15-20 år at de hadde prøvd hasj, 4,1% hadde prøvd kokain, mens 2,8% oppga å ha bruk amfetamin (Oslo PD, 2010, s. 59).

I følge Statistisk Sentralbyrå (2014) har årskullene født i perioden 1997-2001 utgjort ca 59000 fødte per år. Disse er dagens 13-17 åringer og utgjør grunnlaget for Ungdata-statistikken. Med utgangspunkt i disse tallene vil ca 4720 per årskull (8%) debutere med cannabis en gang mellom ungdomsskolen og videregående skole. Det er flere årsaker til at det er sannsynlig at statistikken fra SSB og Ungdata 2013 ikke kan gi eksakte data. Dette skyldes blant annet at årskullstallene kun er basert på fødselstall og ikke medregnet dødsfall, ut- og innvandring, at det ikke kan forventes at samtlige i årskullene har besvart undersøkelsen, og at det er sannsynlig at flere respondenter ikke har besvart ærlig.

Dataene er likevel noe av det nærmeste sannheten man kan forvente å finne, og de indikerer at selv om andelen brukere i årskullene er lave, så er det fortsatt snakk om flere tusen individer som debuterer med cannabis i løpet av ungdomsskolen og videregående. Skolen er en sosial arena hvor ungdommer med svært ulik bakgrunn og preferanser er nødt til å interagere med hverandre, og hvor det forekommer en ikke ubetydelig andel sosialt press. Det er grunn til å tro at mange cannabisbrukere introduseres for stoffet på skolen. Fekjær (2008, s. 88-89) viser til undersøkelser som forteller at de fleste nøyer seg med å prøve cannabis i en overgangsfase i ungdomstiden, og at det i befolkningen mellom 18-59 år er ca 5% som har brukt cannabis 6-

50 ganger, mens ca 5% har brukt cannabis mer enn 50 ganger. Andelen i befolkningen som kan regnes som avhengige narkomane er svært usikkert beregnet til å være ca 0.3%.

Blant dem som bruker narkotiske stoffer er det en overvekt av individer som tyr til rus som et rekreasjonsmiddel uten nødvendigvis å ruse seg oftere enn alkoholbrukere. Slike brukere er sosialt mer velfungerende enn narkomane man møter på gaten i de fleste større byer (Fekjær, 2008, s. 91-93). De fleste av rekreasjonsbrukerne blir ikke narkomane uten å allerede ha hatt sosiale problemer før de begynte med narkotika, som for eksempel å ha vært skoletapere, mobbeofre eller hatt psykiske problemer knyttet til oppveksten. Problemer knyttet til skole, arbeids- og bosituasjon kan være sterke indikatorer på utvikling av annen problematikk knyttet til rus og kriminalitet (Oslo PD, 2010, s. 63). I flere tiår har man hørt om trappetrinnsteorien og at "hasj fører til heroin". Hos praktisk talt "alle" narkomane har hasj vært det første ulovlige stoffet de brukte, men statistisk sett er det en svært liten andel av dem som prøver hasj som blir narkomane (Fekjær, 2008, s. 95-98).

3.2 Forebygging

Begrepet forebygging omfatter et svært bredt spekter av tiltak med det til felles at det handler om å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer. Forebyggingsbegrepet er både vidt og vagt, foruten at det assosieres med å gjøre det gode og det riktige (Lie, 2011, s. 21). For at politiet skal kunne være i forkant må det treffes tiltak før noe kriminelt skjer, altså må man utøve proaktivt politiarbeid. Proaktivt politiarbeid er definert som "Innsats for å forhindre at en uønsket situasjon oppstår, for å begrense skadeomfanget av en oppstått situasjon, eller for å forhindre at liknende situasjoner oppstår igjen" (Edvinsen, 2012, s. 20).

Håndteringen av et allerede begått lovbrudd er å regne som reaktivt politiarbeid, mens den delen av håndteringen som går ut på å forhindre at handlingen gjentar seg får en proaktiv og forebyggende karakter. Et eksempel på dette er at ungdom som tas med narkotika ikke kun må møte til avhør og risikerer en straffereaksjon, men i tillegg eller som supplement til straff innkalles til bekymringsamtale og tilbys urinprøvekontrakt eller annen oppfølging for å forhindre at vedkommende på nytt misbruker narkotika.

I følge Stoltenbergutvalget har man i Norge i mange år vært opptatt av tidlig å oppdage barn og unge med problemer, samt en forebyggingsinnsats som dreier seg om holdningsskapelse. Tradisjonelt har skolen spilt en viktig rolle i det holdningsskapende arbeidet, gjennom foredrag og generelle rusforebyggende program. Slik praksis er vanlig i europeiske land, men forskning tyder på at denne formen for forebygging har liten effekt (Stoltenberg et al., 2010, s. 12-14). Stoltenbergutvalget viser altså til forskningsresultater om at primærforebyggende tiltak rettet mot ungdom generelt, altså en stor og uselektert befolkningsgruppe som til eksempel hele klassetrinn, har lite for seg.

Denne oppfatningen deles av blant annet tidligere justisminister Knut Storberget, som siteres på sin skepsis mot hvilken effekt politibesøk i barnehager og på skoler egentlig har. Storberget viser til at politiet ved slike besøk i hovedsak treffer en gruppe barn og ungdom som ikke er kriminelle, og som heller ikke har tenkt til å bli det (Lie, 2011, s. 30). Det både Stoltenbergutvalget og Storberget etterlyser er mer målrettet og effektiv forebygging mot identifiserte utsatte og belastede grupper eller individer, også kalt sekundær- og tertiærforebygging. Eksempler på slike forebyggingsmetoder er *personorientert* og *situasjonell kriminalitetsforebygging*, samt *lokalorientert samarbeid* (Lie, 2011).

Personorientert kriminalitetsforebygging er rettet mot individer og grupper som oppfattes å ha en forhøyet risiko for å begå lovbrudd, for eksempel ungdom som er mer utprøvende i forhold til rus og annen risikoatferd (Lie, 2011, s. 60). Politiet jobber ut fra en oppfatning om at det er mer effektivt å sette inn ressurser ovenfor unge med høy risiko for å begå kriminalitet fremfor majoriteten av ungdom som ikke er i risikozonen for problematferd. Det personorienterte forebyggingsarbeidet går ut på å kartlegge og identifisere individer, grupper og miljø med stor kriminalitetsrisiko. Deretter følges disse opp med blant annet relasjonsbygging, henvisning til rette hjelpeinstanser og annet tverretatlig samarbeid for å påvirke de bakenforliggende årsakene til de kriminelle handlingene (Lie, 2011, s. 61-62).

Politiets samarbeid med skolen er en svært viktig faktor for arbeidet med slik kartlegging og identifisering, og det blir stadig vanligere at skolene har en fast politikontakt. De ansatte ved skolene sitter på mye verdifull informasjon om lokale forhold og ungdommen som de har mye

kontakt med. Med personlige kjennskap og relasjoner mellom skoleansatte og politiet, er det lettere at informasjon som ellers ikke hadde blitt innrapportert tilflyter politiet (Lie, 2011, s. 47). Gjennom et formalisert lokalorientert samarbeid med skolen, gis politiet anledning til å håndtere symptomene av kriminaliteten, mens skolen identifiserer individene og årsakene. Samarbeidet kalles SLT, eller samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak, og omfatter også andre aktører enn skolene (Lie, 2011, s. 237).

Situasjonell kriminalitetsforebygging innebærer å begrense muligheten for å begå kriminalitet i en konkret situasjon fremfor å påvirke de bakenforliggende årsakene til at kriminalitet oppstår. Grunntanken er at det er vanskeligere å endre personer og deres handlinger enn å endre situasjonen der lovbrudd oppstår (Lie, 2011, s. 252). Situasjonell forebygging baseres på rasjonell aktør-teorien om at en potensiell lovbrøyer vil foreta en rasjonell avveining om å begå lovbrudd ut fra hvordan en situasjon er formet, derved at han vil velge å søke det lystbetonte og unngå det ubehagelige (Lie, 2011, s. 253). En annen teori er rutineaktivitetsteorien som går ut på at kriminalitet skjer i forbindelse med folks daglige rutiner, altså i deres hverdag og der de oppholder seg mest, så lenge forholdene ligger til rette for det (Lie, 2011, s. 257-258). For ungdommers del angår dette i høy grad skolesituasjonen.

Situasjonell forebygging innebærer en rekke tiltak for gjøre det vanskeligere å begå en kriminell handling, blant annet gjennom å øke risikoen for oppdagelse. Eksempler på tiltak for å oppdage rusmidler ved skolene kan være videoovervåkning, lærere i skolegården, og nettopp bruk av narkotikahunder (Lie, 2011, s. 261). Narkotikahunder og overvåkning på skolene er forebygging i form av avskrekking gjennom oppdagelsesrisiko, som fører til et rasjonelt valg om å ikke ha med rusmidler på skolen. Slik forebygging adresserer derimot ikke ungdommenes rusbruk utenfor skolen. Den er heller rettet mot å forhindre at skolen blir en arena hvor ungdom som allerede er rusutprøvende formidler narkotika til andre elever, samt å forhindre at ungdommene ruser seg i skoletiden.

3.3 Stempling, stigmatisering og marginalisering

For en ungdom som blir tatt med en brukerdose hasj er det trolig ikke straffereaksjonen som medfører den avskrekkende faktoren. Det er heller ubehaget ved å bli håndtert av politiet i

forbindelse med en eventuell pågripelse, avhør og opphold på politistasjonen, samt oppfølgingssamtaler med barnevernet (Holgersson & Knutsson, 2011, s. 25). For mange vil det verste ubehaget være knyttet til skammen ved eksponering ovenfor foreldre og omgangskretsen. Skam og vanære kan lede til stemping og stigmatisering, først ved at omgivelsene oppfatter en som avviker og stempler vedkommende gjennom utpeking og omtale som avviker, dernest ved at vedkommende gjennom en stigmatiseringsprosess opplever seg selv som avviker og går inn i den avvikerrollen som defineres av stemplingen (Hauge, 2007, s. 300).

Definisjonene av avvik er alltid sosialt bestemte, og skyldes gjerne at atferden er farlig, skadelig og bør bekjempes. Samtidig bidrar avvikerne til å bekrefte andres atferd som moralsk riktig (Hauge, 2007, s. 302). Konsekvensen av avviksdefinisjonen innebærer ofte sosial utstøting, eller eksklusjon, da det blir viktig for de andre å holde avstand (Øia, 2013, s. 37). Det er først og fremst vedkommendes subjektive oppfattelse av seg selv som avgjør omfanget av stigmatiseringen, noe som ikke nødvendigvis styres av hvor mange som kjenner til hva vedkommende har gjort galt.

Kravene til kunnskap i dagens samfunn legger opp til et minst 13-årig skoleløp for alle, og utdanning er både den sentrale mobilitets- og marginaliseringsskapende faktoren i forhold til de unges fremtid (Frønes & Strømme, 2014, s. 109). Fordi alle jevnaldrende fra et gitt geografisk område går på den samme skolen, utgjør skolen en vesentlig og svært sentral del av de unges hverdag og sosiale kultur. De som ikke lykkes i skolen løper en høyere risiko for å bli relativt perifere på den samfunnsarenaen som skolen utgjør, noe som øker sannsynligheten for opposisjon mot skoleinstitusjonen og utvikling av avvikende og negativ atferd som får utløp også på andre samfunnsarenaer (Øia, 2013, s. 29). Mens de som lykkes i skolen skaper forutsetning for sosial mobilitet, gis skoletaperne tilsvarende anledning til sosial marginalisering.

Marginalisering kommer av det latinske *margo*, og betyr det som er utenfor det vesentlige. I en sosial betydning beskriver ordet mennesker og grupper som fortrenses til ytterkanten av samfunnet, de ydmykede, de utstøtte og de ekskluderte (Erdal, 2006, s. 71). Flere ulike teorier

forteller at de tidlige leveårene gis økt betydning i forbindelse med kriminalitet, ved at marginaliserte unge ofte ble identifisert med problematferd i oppveksten. Kriminalitet er en indikator på marginalisering, en årsak til marginalisering, og en effekt av marginalisering. Barn og unge i risikozonen ender altså ofte opp i en jevnaldergruppe med samme livssituasjon, hvilket forsterker en negativ utvikling (Frønes & Strømme, 2014, s. 30-31).

4. Drøfting

4.1 Juridiske aspekt

I norsk straffeprosess er hovedregelen at det er retten som fatter beslutning om ransaking av noens person, oppbevaringssted og så videre. Forutsetningen er at det må være skjellig grunn til mistanke for en handling som kan medføre frihetsstraff, og at inngrepet ikke er uforholdsmessig. Ransaking kan ikke finne sted uten rettens beslutning eller vedkommendes skriftlige samtykke. Er det fare for at etterforskningen blir vesentlig skadelidende ved opphold kan påtalemyndigheten treffe beslutningen. Polititjenestemenn kan foreta ransaking uten beslutning på steder som er tilgjengelig for alle, eller når mistenkte treffes eller forfølges på fersk gjerning eller ferske spor, eller når det er sterk mistanke om handling som kan straffes med fengsel i mer enn seks måneder. (Straffeprosessloven, 1981, §§ 170a, 192, 193, 195, 197, 198).

Wessel-Aas (2013) henviser i sitt prosessvarsel til straffeprosesslovens §195 og den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8 når han argumenterer for at ransaking av skoleelever med narkotikahund ikke kan finne sted uten at det foreligger skjellig grunn til mistanke om en handling som kan medføre frihetsstraff. Å ransake innebærer at politiet leter etter bevis for at en straffbar handling har funnet sted (Fredriksen, 2009, s. 149). Ransaking er altså en formålsstyrt handling basert på en mistanke, og har til hensikt å oppklare en mulig straffesak. Norsk straffeprosess åpner ikke for at det kan gjennomføres ransaking av person i forebyggende øyemed (NOU 2004:6, s. 101). Fredriksen (2011, s. 1) viser også til at tvangsmidler ikke kan gjennomføres med formål om å oppnå avskrekking. Er det dermed sagt at all bruk av narkotikahund klassifiseres som ransaking?

Spurkland (2012, s. 11) viser til at grensen mellom observasjoner og undersøkelser som ligger innenfor den alminnelige handlefrihet og tvangsmiddelet ransaking er lite behandlet i juridisk teori. Alminnelig handlefrihet vil kunne være å gå langs gaten med narkotikahund hvor man får en markering på en forbipasserende som resulterer i ransaking og beslag. Det foreligger ikke noen grunn til mistanke mot vedkommende før hunden markerer. De fleste vil nok si seg enig i at politiet fritt kan betrakte personer og sekker uten ransakingsbeslutning, mens at å

kikke oppi lommer eller sekker vil kreve lovhjemmel. En godkjent narkotikahund vil ofte kunne avdekke narkotika uten direkte kontakt med søksobjektet, og resultatet vil bli det samme som ordinær ransaking, dog på en mer skånsom og mindre nærgående måte.

Det blir allikevel feil å hevde at all ransaking med hund kan gjennomføres uten ransakingsbeslutning så lenge metoden ikke innebærer pålegg, tvang eller nærgående undersøkelse. Samtidig blir det feil å hevde at all bruk av narkotikahund krever ransakingsbeslutning med begrunnelse i hundens effektivitet, eller undersøkelsens skånsomhet (Spurkland, 2012, s. 12). Spurkland (2013, s. 3) viser til at politiets bruk av hund ikke er særskilt lovregulert, og at fraværet av formelle regelverk kan være årsaken til at praksisen med bruk av narkotikahund har variert mye. Det vil i stor grad være formålet og rammene rundt bruken, som for eksempel elementer av tvang eller begrensning av bevegelsesfriheten, som definerer om politiet trenger ransakelsesbeslutning eller ikke.

Sett at en skoleelev tilfeldig påtreffer en narkotikahund på gaten innenfor rammen av det som regnes som politiets alminnelige handlefrihet. En slik markering i påsyn av kamerater kan potensielt få nøyaktig de samme sosiale konsekvensene som ved markering i et klasserom. Dette er riktignok ikke et argument *mot* at de som misbruker narkotika skal oppdages av politiet, men det bør poengteres en vesensforskjell mellom eksemplene. Eleven har ikke samme mulighet til å unngå narkotikahunden i et klasserom som på åpen gate, og kan også oppleve skolesituasjonen som en fysisk begrensning av bevegelsesfriheten. Spurkland (2012, s. 28) viser til politimetodeutvalgets redegjørelse for at det skal lite til for at undersøkelser i klasserom krever ransakingsbeslutning.

Er det dermed slik at politiet ikke kan medbringe narkotikahund på skolene uten ransakingsbeslutning? Igjen vil det være formålet med bruken av hunden som legger premissene. Politiet kan fritt avsøke områder som er tilgjengelig for allmennheten, slik som skolens utearealer, uten ransakingsbeslutning (Straffeprosessloven, 1981, § 193). Videre er politiet sikret rett til å avsøke skolens innendørs fellesarealer som følge av samtykke i avtalen med Utdanningsetaten (Utdanningsetaten, 2011). Angående søk på personer eller deres sekker, er dette noe som normalt krever ransakingsbeslutning, men flere elever signerer også

et skriftlig samtykke til å la seg undersøke av narkotikahund, noe som eliminerer behovet for ransakingsbeslutning. Jeg vil komme tilbake til etiske utfordringer ved dette.

4.2 Etiske aspekt

Basert på de statistiske dataene som er presentert under kapittel "3.1 Narkotikabruk blant unge", er det snakk om et mindretall i årskullene som prøver cannabis i ungdomstiden, og et betydelig mindretall som fortsetter med cannabisbruk og overgang til sterkere stoffer i voksen alder. Det vises også til at risikoen for å bli narkoman er knyttet til langt flere og sammensatte faktorer enn kun det å eksperimentere med hasj, som for eksempel marginalisering i form av mobbing, å mislykkes skolemessig, og å være del av en dysfunksjonell familie. Men selv om andelen som befinner seg i risikozonen for å utvikle problemer med narkotika er lav, gjør ikke det alene arbeidet med å forebygge rusmisbruk blant unge noe mindre viktig. Selv det å kunne snu om på enkeltskjebner vil på sikt kunne gi store besparelser med tanke på menneskelige og samfunnsmessige kostnader.

Det er interessant å se på de etiske perspektivene ved bruk av narkotikahunder i forebyggende skoleaksjoner. Inntil ordningen ble stanset av JD (2013) i påvente av evaluering, fungerte den på følgende måte: Samarbeidsavtalen mellom Oslo kommune ved Utdanningsetaten (UDE) og Oslo Politidistrikt gir retningslinjer for planlegging og gjennomføring av hundesøk ved rusforebyggende innsats på skolene (Utdanningsetaten, 2011). Retningslinjene viser til at elevene og deres foresatte ved starten av skoleåret skal informeres om narkotikahundens rolle i den rusforebyggende innsatsen på skolen. Det opplyses om at en narkotikahund i løpet av året vil besøke klasserommet for å søke etter narkotika, og at det er frivillig å delta.

De som på forhånd ikke har signert på samtykke til å delta ved slike søk kan forlate klasserommet. Elever som på forhånd har samtykket gis også anledning til å forlate klasserommet, men skolen formidler da dette til vedkommendes foresatte. Det presiseres at innsatsen skal virke så skånsom som mulig på elevene da det er en forebyggende innsats, og at elevene gis anledning til å komme i kontakt med det forebyggende politiet samt til å evaluere besøket i etterkant (Utdanningsetaten, 2011).

Intensjonen bak denne ordningen er en rusfri skole (Sjøvold, 2012, s. 1), men selv om ordningen var basert på frivillighet og ikke mistanke, er det flere problemer knyttet til disse retningslinjene. For det første bør man stille spørsmål ved i hvilken grad samtykket er reelt? I hvilken grad gis individene selv anledning til å velge hvorvidt de ønsker å frasi seg retten til ikke å bli tilfeldig ransaket av politiet? Man kan alltid vise til at elevene kan nekte å signere samtykkeerklæringen, og at de uansett kan forlate klasserommet dersom de ønsker det, men den uformelle sosiale kontrollen som foreldrene utgjør har trolig stor påvirkningskraft (Lie, 2011, s. 194).

For personer under 18 år må også vedkommendes foresatte signere på samtykkeerklæringen (Utdanningsetaten, 2012). Det er trolig få foreldre som ikke ønsker å gjøre det de kan for å forhindre at deres barn begynner med narkotika, eller som ikke ønsker at læringsmiljøet skal være rusfritt. Det er derfor ikke urimelig å anta at en del elever kan oppleve press hjemmefra til å samtykke. På samme måte kan det være vanskelig for en elev som har levert samtykke å forlate klasserommet dersom vedkommende på et senere tidspunkt allikevel ikke ønsker å delta, som følge av den konsekvensen en telefon fra skolen til foreldrene kan utgjøre. Et annet aspekt er at enkelte elever vil kunne oppleve et konformitetspress til å forlate klasserommet fra medelever som av ulike årsaker ikke ønsker å delta. Konsekvensen av en mulig telefon hjem kan da være det som forhindrer at elevene gir etter for dette presset.

Å forlate klasserommet vil alltid kunne medføre mistenkeliggjøring hos omgivelsene, uavhengig om politiet presiserer frivilligheten ved deltakelsen og ikke retter noen formell mistanke eller spørsmål til de som forlater rommet. Slik sosial mistenkeliggjøring kan føre til ryktespredning og stemping, samt bidra til en marginaliseringsprosess av den det gjelder. For elevene som ser fordelene med ordningen med narkotikahund og som uansett ikke selv vurderer å prøve narkotika, synes det ikke å være vesentlige problemer knyttet til samtykkeerklæringen.

Hva er da årsakene til at de som tar avstand fra narkotika, deriblant Elevorganisasjonen, protesterer mot samtykkeerklæringen (Drabløs, 2012)? Det kan selvsagt finnes mange individuelle årsaker, og det fremstår åpenbart at frivillighetsaspektet er heftet med flere

problemer. For Elevorganisasjonen og deres jurist er begrunnelsen primært rettet mot problemene ved frivillighetsaspektet, mistenkeliggjøringen, og fastholdelsen ved prinsippet om rettssikkerhet i form av å ikke ville la seg ransake uten skjellig grunn til mistanke (Wessel-Aas, 2013). Det kan fremstå som åpenbart at det er i flertallets interesse at skolen er en rusfri sone, og dette bestrides heller ikke av Elevorganisasjonen. Burde ikke da hensynet til allmennhetens beste trumfe hensynet til rettssikkerhetsprinsippet? Det moralske svaret er at det må være noe fundamentalt galt dersom rusforebyggingen ikke kan gjennomføres uten å krenke rettssikkerheten. Betydningen av rettssikkerheten er også presisert av Stortinget (Spurkland, 2013, s. 5).

Enkelte kan også ha en oppriktig frykt for hund som årsak til ikke å ville delta. Dette kan trolig i mange tilfeller imøtekommes gjennom enkle tiltak som å bruke små søkshunder med rolig gemytt, slik som springere og retrievere. Søket kan også gjennomføres ved å stå med ryggen til og ved å sette opp sperrer som forhindrer kontakt. Runhovde (2010, s. 21) viser til at utrygghet er en personavhengig følelse. I et etisk perspektiv bør det tas store hensyn for å imøtekomme slike behov. Trygge møter på individets premisser kan da bidra til å overkomme det irrasjonelle aspektet ved utryggheten.

For de som har en liberal holdning til narkotika, vil det selvsagt foreligge en åpenbar egeninteresse tilknyttet å ikke ville medvirke til å la seg avsløre. Dersom disse eksponeres foran klassen er dette uheldig sett i forhold til marginaliseringsprosessen, men er det slik at hensynet til risiko for marginalisering bør veie tyngre enn hensynet til å forhindre at andre skal eksponeres for narkotika på skolen? Utgangspunktet må være at den mistenkte uansett skal eksponeres så lite som mulig ovenfor omgivelsene, og søkene må gjennomføres på en måte som ivaretar dette (Politi-loven, 1995, § 6 3.ledd).

Som nevnt etterlyses flere tiltak for å forebygge rusmisbruk blant unge. Slikt arbeid forutsetter at vedkommende identifiseres før tiltak som bekymringsamtale, urinprøvekontrakt, og ungdomsoppfølging kan iverksettes. Det er plausibelt at de potensielle gevinstene ved tidlig oppdagelse kan overgå risikoen for marginalisering, også for de elevene

som ikke misbruker narkotika. Det er da en forutsetning at man i stor grad tilstreber å redusere graden av eksponering ovenfor omgivelsene.

4.3 Alternativ forebyggende bruk av narkotikahund i skolen

Bruk av narkotikahund til personsøk på elever i forebyggende øyemed byr på flere utfordringer, men det finnes alternativer til hvordan narkotikahunden kan brukes forebyggende i skolen. Et eksempel er å i starten av skoleåret gjennomføre en demonstrasjon av hundens kapasiteter i fellesareal, med politi eller frivillige skoleansatte som markører. En demonstrasjon er viktig fordi visuelle inntrykk oppnår en mye større effekt enn bare å fortelle om den. Samtidig gir man ungdommene en bekreftelse på at politiet tar cannabis på alvor og jobber aktivt for å avdekke det (Spurkland, 2013, s. 6). Ved å gjennomføre en kontrollert demonstrasjon omgår man i stor grad sannsynligheten for at hunden skal markere på og eksponere en elev med de etiske utfordringene dette byr på. Samtidig utelater man behovet for et skriftlig samtykke eller ransakingsbeslutning.

En forutsetning ved en slik demonstrasjon er at den er forhåndsvarslet, for eksempel på timeplan og/eller ved brev, og at det ikke er en bakenforliggende agenda. Det bør poengteres for elevene at hunden er raskt tilgjengelig i tilfeller hvor det foreligger mistanke. På denne måten oppnår man mye av den samme informasjonsformidlingen man gjorde med ordningen som nå er frosset i påvente av evaluering. Demonstrasjon med hund er også en fin metode for politiet å komme i kontakt med ungdom, og kan koordineres med rusmiddelundervisning. Videre bør politiet utnytte de mulighetene de allerede har til å avsøke skolens fellesarealer inne og ute, for å forhindre at omgivelsene nyttes til oppbevaring av narkotika (Utdanningsetaten, 2011). Elevene bør gjøres kjent med at dette vil forekomme uanmeldt, men gjennomføring bør legges til tidsrom hvor elevene er i klasserommene eller utenom skoletiden for å unngå tilfeldige personmarkeringer i plenum.

Slike innsatser kan bidra til å skape uro blant de som har med narkotika på skolen, og vanskeliggjøre skolen som omsetningsarena for narkotika (Spurkland, 2013, s. 7). Man spiller altså på situasjonell forebygging gjennom å presentere og virkeliggjøre en økning av oppdagelsesrisikoen. I henhold til rasjonell aktør-teorien vil dette kunne få potensielle

narkotikabrukere til å avstå fra å ta med narkotika på skolen. Ulemper ved en slik ordning er at man minsker den direkte tilgangen til elevene, og oppdagelsesrisikoen samt den medfølgende avskrekkingsfaktor blir trolig ikke like stor som ved den gamle ordningen. Politiet blir også i større grad avhengig av tradisjonell etterforskning og bruk av tvangsmidler som pågripelse, ransaking og beslag, som kan virke langt mer inngripende ovenfor den enkelte enn den ordningen som nå er frosset (Spurkland, 2013, s. 9).

Allikevel kan slike tiltak gjennomføres med mindre grad av eksponering enn den tidligere ordningen. Gjennom lokalorientert forebygging som samarbeid med skolen, foreldre og andre aktuelle etater, samt tradisjonell etterforskning og informasjonsinnhenting, kan man gripe inn når kravene til skjellig grunn til mistanke og forholdsmessighet er oppfylt. Skoleansatte kan sørge for at mistenkte møter sivilt politi på skolen uten at andre får kjennskap til det, og man unngår da etiske utfordringer ved eksponering. Et hundesøk kan her oppleves som mindre inngripende og krenkende enn å gå rett til ransaking for hånd og eventuell avledning. Uten markering fra hunden behøver man ikke ransake for hånd, noe man bør tilstrebe å unngå av hensyn til ung alder. Samtidig får man ved funn av narkotika innganger til å iverksette tiltak for å følge opp ungdommen.

Et dilemma som oppstår er ransaker med negativt resultat. Spurkland (2012, s. 25) viser til at alder er et viktig argument mot bruk av inngripende tvangsmidler, og terskelen for å ransake en person under 18 år bør være høy. Forholdsmessigheten bør vurderes ut fra en sannsynlighetsoverveining. Negative resultater kan selvsagt forekomme, og vedkommende bør da følges opp med unnskyldning og begrunnelser, og samtaler basert på grunnlaget for mistanken. Dette kan også bidra til å gi en inngang for oppfølgingstiltak ovenfor ungdommen i tilfeller der det er behov.

Det kan fortsatt være stigmatiseringsrisiko knyttet til å bli anholdt på skolen, selv om det foruten vedkommende selv kun er et fåtall politi- og skoleansatte med taushetsplikt som vet at ransakingen har funnet sted. Alternativet vil være å ikke gripe inn mot en man mistenker for å bruke narkotika, noe som åpenbart også er beheftet med etiske dilemmaer. Den stigmatiseringsrisikoen som eventuelt gjenstår ved en slik ransakelse kan trolig dempes

gjennom begrunnelser og oppfølgingstiltak, og må uansett sies å være en liten pris å betale for å velge å ha med narkotika på skolen til tross for den åpne informasjonen som er formidlet ved skolestart.

5. Konklusjon

5.1 Oppsummering

Narkotika er et omfattende samfunnsproblem som opptar mye av politiets ressurser, og som medfører store samfunnsmessige og menneskelige kostnader. Undersøkelser viser at ca 8% av årskullene vil debutere med cannabis i løpet av ungdomsårene, men samtidig at flertallet av disse vil avstå fra rusmisbruk i voksen alder. På tross av at det relativt sett gjelder et fåtall personer, er det rusforebyggende arbeidet i skolen svært viktig. De fleste vil introduseres for narkotika av noen i omgangskretsen, og i ungdomsårene utgjør dette hovedsaklig jevnaldrende i skolen. Det finnes også flere eksempler på saker hvor ungdom har brukt og omsatt narkotika på skolen. Rusforebyggende innsats kan bidra til ytterligere å redusere antallet.

Ordningen med narkotikahund i forebyggende innsats på skolene ble innstilt i påvente av evaluering i september 2013 etter et prosessvarsel til JD fra advokat Wessel-Aas som representerer Elevorganisasjonen. Metoden var effektiv og forholdsvis skånsom, og den bidro til å vise at politiet tok narkotikaproblematikken blant ungdom på alvor. Den var også basert på frivillig samtykke, og formålet var forebygging og ikke avdekkelse av narkotikabruk. Derimot var det problemer knyttet til ordningen, herunder hvorvidt frivillighetsaspektet ved samtykket var reelt, samt mistenkeliggjøring av enkeltindivider i plenum basert på hundemarkeringer eller fravær av samtykke til deltakelsen.

For enkelte ville dette kunne lede til stemping, stigmatisering og eventuelt også en marginaliseringsprosess. Videre var det et prinsipielt problem knyttet til rettssikkerheten ved at enkelte elever følte seg presset til å frasi seg retten til ikke å bli ransaket uten skjellig grunn til mistanke. Rammene rundt praksisen ga også rom for at elevene opplevde innsatsen mer som en ransaking med individuelt ulik grad av samtykke, enn en forebyggende innsats.

De etiske problemene ved ordningen gjør at det synes å være en riktig avgjørelse å innstille og evaluere ordningen. På tross av dette tyder mye på at narkotikahunden fortsatt kan ha en plass i det rusforebyggende arbeidet i skolen. Dette kommer til uttrykk først og fremst ved den

situasjonsforebyggende effekten en demonstrasjon av kapasiteten ovenfor elevene kan gi, samt den kontaktskapende faktoren en hund faktisk tilfører politiet. Sekundært har narkotikahunden en etterforskningsmessig rolle, ved at den på en skånsom og svært tidseffektiv måte kan gjennomføre ransaking av elever hvor det er skjellig grunn til mistanke, samtidig som den mistenkte ikke eksponeres for flere enn strengt nødvendig.

6. Kilder

6.1 Litteraturliste

- Aas, G., Runhovde, S., Strype, J. & Bjørge, T. (Red.). (2010). *Trygghet i det offentlige rom: I åtte norske kommuner og bydeler*. Oslo: Politihøgskolen
- Drabløs, M. (2012, 23. november). Vil bruke narkotikahund i osloskolene. *NRK*. Hentet 2. desember 2014 fra <http://www.nrk.no/ostlandssendingen/vil-bruke-narkohund-i-osloskolene-1.8407315>
- Edvinsen, K. (2012). *Ordenstjeneste* (2. utg.). Høvik: Forlaget Vett & Viten
- Erdal, B. (Red.). (2006). *Ute / Inne: Oppsøkende sosialt arbeid med ungdom*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Fredriksen, S. (2009). *Innføring i straffeprosess* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Fredriksen, S. (2011). *Straffeprosessuelle tvangsmidler i et forebyggingsperspektiv*. Oslo: Politihøgskolen
- Hauge, R. (2007). Stempling og stigmatisering. I L. Finstad, & C. Høigård (Red.), *Kriminologi* (4. utg.). Oslo: Pax
- Johannessen, A., Tufte, P., & Kristoffersen, L. (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt Forlag
- Justis- og beredskapsdepartementet (2013). *Bruk av hund i rusforebyggende virksomhet i skolen* (Ref. 13/5441 - SWO). Oslo: Departementet
- Kripos (2014). Narkotikastatistikk 2014. *Politiet*. Hentet 26. februar 2015 fra https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/kripos/Vedlegg_2822.pdf
- Lie, E. (2011): *I forkant: Kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Meld. St. 30 (2011-2012). *Se meg! - En helhetlig rusmiddelpolitikk. Alkohol-Narkotika-Doping*. Oslo: Det Kongelige Helse- og Omsorgsdepartement

- NOVA (2014). *Ungdata. Nasjonale resultater 2013* (NOVA-rapport nr. 10/14). Oslo: NOVA
- NOU 2004:6. *Mellom effektivitet og personvern - Politimetoder i forebyggende øyemed*. Oslo: Statens Forvaltningstjeneste Informasjonsforvaltning
- Nyeng, F. (2012). *Nøkkeltbegreper i forskningsmetode og vitenskapsteori*. Bergen: Fagbokforlaget
- Politidirektoratet (2013). *Bruk av hund i rusforebyggende virksomhet i skolen* (Ref. 2013/02833-2 435). Oslo: Direktoratet
- Politi-loven (1995). *Lov av 1. oktober 1995 nr. 53 om Politiet (Politi-loven) med endringer, sist ved lov av 20. juni 2014 nr. 47 (i kraft 1. juli 2014)*. Hentet 5. november 2014 fra <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-08-04-53?q=politi-lov>
- Riaz, W. (2012, 22. februar). 29 elever tatt i narkotikakontroll. *Osloby*. Hentet 4. november 2014 fra <http://www.osloby.no/nyheter/29-elever-tatt-i-narkotikakontroll-6767762.html>
- Sjøvold, H.S. (2012). *Informasjon om narkotikaforebyggende skoleinnsatser med politihund*. Oslo: Oslo Politidistrikt
- Skjerven, S. (2013, 28. august). Elevorganisasjonen lanserer ti krav til en ny regjering. *Elevorganisasjonen*. Hentet 30. oktober 2014 fra <http://elev.no/Nyheter/Elevorganisasjonen-lanserer-ti-krav-til-en-ny-regjering>
- Statistisk Sentralbyrå (2014, 8. april). Fødte, 2013. *SSB*. Hentet 5. november 2014 fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/fodte>
- Stoltenberg, T., Andresen, R., Hætta, E., Osberg, S., Haga, Å., Lae, E.,...Grette, K. (2010): *Rapport om narkotika - Stoltenbergutvalget*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet
- Straffeprosessloven (1981). *Lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) med endringer, sist ved lov av 20. juni 2014 nr. 49 (i kraft 1. juli 2014)*. Hentet 1. desember 2014 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25>

Utdanningsetaten (2011). *Samarbeidsavtale mellom Oslo kommune Utdanningsetaten (UDE) og Oslo Politidistrikt - Avtalen gjelder rusforebyggende arbeid i Osloskolene for perioden 2011-2013*. Oslo: Oslo kommune

Utdanningsetaten (2012). *Samtykkeerklæring forebyggende innsats med narkotikahund ved skolen*. Oslo: Oslo kommune

Wessel-Aas, J. (2013, 6. august). Politiets søk med narkotikahund på elever i VGS - Varsel etter tvisteloven § 5-2. *NRK*. Hentet 30. oktober 2014 fra http://www.nrk.no/contentfile/file/1.11170615!skmbt_c65213080611050.pdf

Øia, T. (2013). *Ungdom, rus og marginalisering*. Oslo: Cappelen Damm AS

Østigård, M. (2013, 7. august). Elevorganisasjonen går til sak mot lovstridige narkotikarazziaer. *Elevorganisasjonen*. Hentet 30. oktober 2014 fra <http://elev.no/Nyheter/Elevorganisasjonen-gaar-til-sak-mot-lovstridige-narkorazziaer>

6.2 Selvvalgt pensum

Europeisk Overvåkningscenter for narkotika og narkotikamisbruk (EONN). (2012). *Narkotikasituasjonen i Europa - Årsrapport 2012*. Luxembourg: Den europeiske unions publikasjonskontor (Kapittel 3, 10 sider)

Fekjær, H.O. (2008). *Rus* (3. utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS (Kapittel 9, 13 sider)

Frønes, I., & Strømme, H. (2014). *Risiko og marginalisering*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS (Kapittel 3 og 10, 24 sider)

Holgersson, S. & Knutsson, J. (2011). *Polisens arbete mot narkotika* (Rapport 2011:1). Stockholm: Rikspolisstyrelsen utvärderingsfunktion (107 sider)

Oslo PD. (2010). *Barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo 2010*. Oslo: Huset kommunikasjon & design AS (Kapittel 4 og 11, 24 sider)

Spurkland, K. (2012). *Utredning om narkotikahund*. (PHS Forskning 2012:1). Oslo: Politihogskolen (64 sider)

Spurkland, K. (2013). *Bruk av narkotikahund i forebyggende arbeid*. Oslo: Oslo Politidistrikt (9 sider).